การสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม ชุด ลาแพร มิดิ เดิง โฟน

The Creation of Cross Cultural Dance Performance: L'après midi d'un faune

ภัชภรชา แก้วพลอย [1]

บทคัดย่อ

การแสดงชุด ลา แพร มิดิ เดิง โฟน หรือ อัชชบุรุษยามมัธยันห์ เป็นงานวิจัยสร้างสรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1)เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม 2)เพื่อหาแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม โดยมีรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยการศึกษาค้นคว้า เก็บรวมรวมข้อมูลด้านเอกสาร ตำรา สื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อนำมาวิเคราะห์ผล อันได้แก่ แนวคิดศิลปะสมัยใหม่ แนวคิดด้านวัฒนธรรม เทคนิคการเคลื่อนไหวนาฏศิลป์ ตลอดจนองค์ความรู้อื่น ๆ แบบสหวิชา เช่น ภาษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เป็นต้น เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม และนำเสนอผลงานวิจัยสู่สาธารณชน

ผลวิจัยพบว่า การสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรมนั้น ประกอบไปด้วยแนวคิด 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม ได้แก่ 1)การกำหนดโครงเรื่องและเหตุการณ์ 2)การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมผ่านบทกวีไทย 3)การใช้สัญญะหรือภาพแทนความ 4) องค์ประกอบการแสดงแบบข้ามวัฒนธรรม และส่วนที่ 2 แนวคิดในการออกแบบและกำกับลีลา ได้แก่ 1) เทคนิคการเคลื่อนไหวนาฏศิลป์ 2)แนวคิดในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมผ่านการแสดงอิริยาบถ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับท่วงท่าลีลา 4) การจัดแสดงเป็นภาพ

งานวิจัยในครั้งนี้นั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แนวคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม นั้นสามารถทำได้โดยการใช้วัฒนธรรมหนึ่งเพื่อสื่อสารถึงวัฒนธรรมหนึ่ง การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่เพื่อสื่อสารกับผู้ชมต่างกลุ่มวัฒนธรรมได้อย่างลงตัว ถึงแม้ว่ากรอบแนวคิดจะเกิดเพียงรากวัฒนธรรมใดอย่างหนึ่งก็ตาม แต่ศิลปะการแสดงนั้นไม่อาจอยู่กับที่ได้ ศิลปินจำเป็นต้องพัฒนางาน สร้างสรรค์ให้ทันยุคทันสมัยที่สุด เพื่อให้ศิลปะการแสดงเป็นสื่อกลางหนึ่งในการสื่อสารสังคมเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการสร้างสรรค์และเพื่อรับใช้สังคมในยุคร่วมสมัยต่อไป

คำสำคัญ : นาฏศิลป์ ข้ามวัฒนธรรม

[1] อาจารย์ประจำสาขาศิลปะการแสดง คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

L'après midi d'un faune or Ashabhurut Yam Matthayanh is creative a research. This research aims to 1) create a cross-cultural dance performance 2)find ideas for creating a cross-cultural dance performance. The research is conducted by using qualitative and creative research methods, collecting data on documents, textbooks, and media information related to the study, to analyze the results, by applying the concept of Modern Art, contcept of Cultures, concept of dance technique, including other interdisciplinary knowledge such as linguistics, humanities, social sciences, etc., to be used as a conceptual framework for creating cross-cultural dance performance and present to the public.

The results found that the creation of cross-cultural dance consists of 2 parts: Part 1, The concept of cross-cultural creation: 1) the plot and the sequencing, 2) Communication across cultures through Thai poetry 3) Using of symbols or imagery 4) Performance elements. And part 2, The ideas of choreography 1) techniques of dance movement. 2) The concept of cross-cultural communication through gestures 3) The relationship between music and the style 4) Visualization

This research clearly shows that the concept of creating cross-cultural dance performance can achieve by using one culture to communicate with another culture, Intercultural, and creating new cultures to communicate with audiences of different cultural groups applicably. Although the conceptual framework formed only one of the cultural roots, art never limited. The dance artist needs to develop work to keep up with the modern times the most and make performing arts communicate in society to preserve cultural heritage and the sere the society in the contemporary era.

KEYWORDS: Dance Performance Cross-Culture

ความสำคัญของปัญหา

ศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art) ถูกนำมาใช้ในช่วงปลายศตวรรษที่19 ในช่วงที่ศิลปินรุ่นใหม่ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสนั้นมีแนวคิดที่เป็นปัจเจกบุคคลเพื่อขับเคลื่อนศิลปะให้มีการนำเสนอในรูปแบบใหม่ด้วยแนวคิดการนำเสนอที่หลากหลายและสลับซับซ้อน จึงไม่อาจสามารถไล่เรียงลำดับต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบได้ (จนัญญา เตรียมอนุรักษ์, 2554, 16) อย่างไรก็ตาม ผลงานศิลปะสมัยใหม่ถือเป็นหลักฐานสำคัญที่ปรากฏให้เห็นถึงรากฐานทางความคิดและรสนิยมของมนุษย์ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วต่อสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม การต่อยอดทางความคิดและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะโดยผ่านกระบวนการผสมศาสตร์ด้านศิลปะต่าง ๆ บูรณาการแนวความคิดความสัมพันธ์แบบเป็นองค์รวม เกิดความผันแปรทางความคิดและวัฒนธรรมจนกระทั่งถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานสู่สาธารณชน ไม่เพียงแต่รูปแบบผลงานหลากหลายศาสตร์ทางศิลปะที่เกิดขึ้นเท่านั้น แนวคิดสมัยใหม่นี้ยังสร้างแรงบันดาลใจและยังได้รับความนิยมสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันอีกด้วย (ทักษิณา พิพิธกุล, 2558, 147) ซึ่งจะเห็นได้จากผลงานจิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม นฤมิตรศิลป์ คีตศิลป์และนาฏศิลป์ เป็นต้น

ด้วยอิทธิพลกระแสการขับเคลื่อนทางศิลปะสมัยใหม่ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 นั้น ทำให้นาฏศิลป์อย่างบัลเล่ต์คลาสสิกซึ่งเคยได้รับความนิยมจนเรียกได้ว่าเป็นยุคทองของบัลเล่ต์คลาสสิกนั้นได้ถูกลดความสำคัญลงไปกว่าศิลปะประเภทคีตศิลป์ บัลเล่ต์จึงเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ดนตรีมีความโดดเด่นขึ้นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นภารกิจสำคัญของนักออกแบบกำกับลีลาหัวสมัยใหม่ที่จะขับเคลื่อนศิลปะบัลเล่ต์ให้มีชีวิตชีวาอีกครั้ง ในช่วงปี ค.ศ. 1915 - 1925 แซร์เก ดิอากิเลฟ (Sergi Diaghilev) ผู้อำนวยการคณะบัลเล่ต์รูสส์ในรัสเซียได้นำกลุ่มนักแสดงเข้ามาแสดงในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยพัฒนาและยกระดับบัลเล่ต์คลาสสิกให้เป็นศิลปะสมัยใหม่ ทั้งนี้มีคำอธิบายไว้ว่าผลงานของดิอากิเลฟถือเป็นการแสดงที่นำเอาศาสตร์หลากหลายชนิดมาผสมผสานกันอย่างชาญฉลาด โดยมีการทำงานร่วมกับศิลปินที่เชี่ยวชาญในศาสตร์นั้น ซึ่งประกอบไปด้วย จิตรกร ผู้ประพันธ์เพลง นักออกแบบกำกับลีลาและนักเต้น ยิ่งไปกว่านี้ ดิอากิเลฟยังแสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติพิเศษของนักออกแบบกำกับลีลาที่พึงจะมีแนวคิดและจินตนาการกว้างไกล ซึ่งในคณะบัลเล่ต์รูซซ์ นั้นมีนักออกแบบและกำกับลีลาร่วมงานทั้งหมด 5 คนด้วยกัน ได้แก่ ไมเคิล โฟคิน (Michel Fokine) วาสลาฟ นิจินสกี (Vaslav Nijinsky) เลโอนีด มัซซิน (Leonide Massine) โบรนิสลาวา นิจินสกา (Bronislava Nijinska) และ จอร์จ บาลองชีน (George Balanchine)” (Jack Anderson, 1986, 121-122 อ้างอิงใน นราพงษ์ จรัสศรี, 2548, 77)

โดยเฉพาะวาสลาฟ นิจินสกี (Vaslav Nijinsky) นั้นเป็นนักเต้นและนักออกแบบกำกับลีลาที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในยุคสมัยใหม่ ในขณะที่ร่วมงานกับคณะบัลเล่ต์รูซนั้น เขาได้สร้างสรรค์ผลงานชิ้นเอกที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมมาถึงปัจจุบัน ได้แก่ ลาแพร มิดิ เดิง โฟน (L’après midi d’un faune) ในปี ค.ศ. 1912 เฌอซ์ (Jeux) และ เลอ ซัค ดู แพรงท์ตอม (Le Sacre du Printemps) ในปี

ค.ศ. 1913 และทีล เออเลนสปีเกล (Till Eulenspiegel) ปี ค.ศ. 1916 ตามลำดับ ซึ่งผลงานชุด ลาแพร มิดิ เดิง โฟน (L'après midi d'un faune) เป็นการพลิกโฉมหน้าการแสดงบัลเล่ต์ของโลก โดยมีลักษณะการออกแบบกำกับลีลาที่แปลกออกไปในยุคสมัยนั้น ซึ่งท่วงท่าลีลาและอารมณ์ของการแสดงนั้นจะเน้นไปในทางการแสดงออกทางเพศ (sexuality) อย่างเปิดเผย โดยเรื่องราวโดยย่อจะกล่าวถึงเจ้าฟอนหนุ่ม (สัตว์ในเทพนิยายกรีกมีลักษณะครึ่งคนครึ่งแพะ) นั้นตื่นขึ้นมาพบกับฝูงนางไม้ที่มีรูปโฉมงดงาม แล้วมีความดึงดูดทางเพศ จนไม่อาจทำให้เจ้าฟอนหนุ่มควบคุมอารมณ์จนเกิดความใคร่ ลุ่มหลงในกามรมณ์กับรูปลักษณ์ภายนอก แต่ด้วยความแตกต่างของวรรณะที่มิอาจเข้าถึงได้นั้น เจ้าฟอนหนุ่มจึงทำได้เพียงจินตนาการถึงพวกเหล่านางไม้ด้วยกิริยาท่าทางและอารมณ์ทางเพศที่รุนแรงกับผ้าผืนหนึ่งที่นางไม้ตนหนึ่งได้ทำตกหล่นไว้ การแสดงชุดนี้โดดเด่นไปด้วยการจัดท่วงท่าลีลาการเคลื่อนไหวแบบเล่าเรื่องตามจินตภาพ (Tableau) คล้ายกับภาพวาด 2 มิติ โดยนักเต้นจะแสดงด้วยเท้าเปล่า เคลื่อนไหวไปในทิศทางแนบขนาบข้างซ้ายและขวา ซึ่งนิจินสกี้นั้นใช้แนวคิดจากการตีความจากบทกวี ลาแพร - มิดิ เดิง โฟน ซึ่งประพันธ์ดนตรีโดย โกลด เดอบูว์ซี (Claude Debussy) มานำเสนอเรื่องราวผ่านท่วงท่าลีลาที่เลียนแบบศิลปะกรีกโบราณ ศิลปะอียิปต์ และจิตรกรรมแอสซีเรีย ซึ่งเห็นได้จากการเหยียดข้อมือและข้อเท้าที่มีการเคลื่อนไหวเป็นรูปร่างเรขาคณิต เป็นต้น

ด้วยลักษณะการแสดงชุด ลาแพร มิดิ เดิง โฟน ของนิจินสกี้นั้นเป็นสิ่งใหม่และไม่เคยปรากฏมาก่อน จึงเกิดเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในด้านลบเกี่ยวการแสดงออกทางเพศอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามผลงานของเขากลับทำให้วงการบัลเล่ต์สมัยใหม่นั้นตื่นตัวจนเป็นที่นิยม การแสดงชุด ลาแพร มิดิ เดิง ถือเป็นต้นแบบให้กับนักออกแบบกำกับลีลาในรุ่นต่อมา เพื่อการผลิตซ้ำ ปรับปรุง ดัดแปลง ตีความใหม่ หรือปรับเปลี่ยนบริบทในการนำเสนอเพื่อให้เกิดรูปแบบเฉพาะตัวของศิลปินนั้น อาทิ จีโรม รอบบิน (Jerome Robbins) จัดแสดงเมื่อปี ค.ศ. 1953 จอห์น คลิฟฟอร์ด (John Clifford) จัดแสดงเมื่อปี ค.ศ. 1974 เธียร์รี่ มาลเดน (Thierry Maldain) จัดแสดงเมื่อปี ค.ศ. 1995 ดอมินิก เวลส์ (Domanic Walse) จัดแสดงเมื่อปี ค.ศ. 2010 มารี ชูนาร์ด (Marie Chouinard) จัดแสดงเมื่อปี ค.ศ. 1987 ปรับปรุงใหม่เมื่อปี ค.ศ.1994 พอล เมจา (Paul Meija) จัดแสดงเมื่อปี ค.ศ. 1998 ซงเซรี กีลซ์ (Sonsherée Giles) จัดแสดงเมื่อปี ค.ศ. 2012 ซอลทัน เกรสโซ (Zoltan Grecsós) ซีดี ลาร์บี เชอร์กาอุย (Sidi Larbi Cherkaoui) มาร์ติน เดล อาโม (Martin Del Amo) จัดแสดงเมื่อปี ค.ศ. 2012 เดวิด โบเจอร์ (David Bolger) จัดแสดงเมื่อปี ค.ศ. 2010 ฯลฯ นอกจากนี้ ยังเป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้วิจัยในครั้งนี้อีกด้วย

ผู้วิจัยเป็นผู้มีประสบการณ์ทั้งด้านการสอนนาฏศิลป์และเป็นผู้สนใจในผลงานทางนาฏศิลป์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ จึงเกิดแรงบันดาลใจ ตามที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ชุดใหม่ "ลาแพร มิดิ เดิง โฟน" (L'après midi d'un faune) ในลักษณะข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Dance Performance) โดยผู้วิจัยได้นำแรงบันดาลใจจากบทกวีต้นฉบับที่เป็นภาษาฝรั่งเศสชื่อ L'après- midi d'un faune ซึ่งประพันธ์โดยนายสเตฟเฟน มาล์ลาร์เม (Stéphane Mallarmé) บทเพลงต้นฉบับชื่อ Prélude à l'après midi d'un faune

ซึ่งประพันธ์โดย โกลด เดอบูว์ซี (Claude Debussy) รวมถึงการศึกษาแนวทางในการออกแบบกำกับลีลาในการแสดงบัลเล่ต์สมัยใหม่ต้นฉบับโดยวาสวาฟ นิจินสกี้ เป็นกรอบแนวคิดเพื่อตีความใหม่ วิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานอันนำไปสู่การค้นหาแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ผ่านบริบทไทยเพื่อให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะตัว (Style) ของผู้วิจัย

นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Dance Performance) เป็นแนวคิดในการสื่อสารเนื้อหา ความหมาย นัยยะ โดยผ่านกระบวนท่วงท่าและลีลาที่เป็นอวัจนภาษา โดยการนำวัฒนธรรมที่ต่างกันมาร้อยเรียงเชื่อมต่อหรือดัดแปลงโดยอาศัยแก่นหลักของเนื้อหาสาระที่เป็นแนวคิดหลักในการออกแบบและกำกับลีลาเพื่อสื่อสารและความเข้าใจในบริบทของวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งการแสดงชุดใหม่ชุดนี้จะแสดงให้เห็นการตีความ การวิเคราะห์ และกลวิธีการนำเสนอเรื่องราวโดยผ่านท่วงท่าลีลานาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ผนวกกับศาสตร์ทางศิลปะไทยในแขนงอื่น ๆ เช่นการขับกลอนด้วยลักษณะโดดเด่น ในสำนวนอุปมาอุปไมยตามหลักวรรณกรรมไทย ทำนองเสียงประสานดนตรีไทยที่เข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดความน่าสนใจในการนำเสนอผลงานาฏศิลป์ในครั้งนี้ การแสดงชุด ลาแพร มิดิ เดิง โฟน ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ของผู้วิจัยนั้นจะเป็นแนวทางการค้นหากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่เกิดจากการนำนาฏศิลป์ไทยอันเป็นรากวิถีทางวัฒนธรรมของไทยมาพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เกิดกระบวนการบูรณาการศาสตร์ศิลปะไทย ตลอดจนการสร้างอัตลักษณ์ในการนำเสนอผลงานนาฏศิลป์ อันเป็นเครื่องมือต้นแบบในการขับเคลื่อนวงการศิลปะวัฒนธรรมของประเทศไทยสู่ระดับสากล ภายใต้วิสัยทัศน์ของคณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพาที่กล่าวว่า "ขุมปัญญาดนตรีและการแสดงบนรากวิถีไทยในระดับสากล" อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสรรค์นาฏศิลป์ชุด ลาแพร มิดิ เดิง โฟน
2. เพื่อค้นหาแนวคิดในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม

กรอบแนวคิด

งานวิจัยสร้างสรรค์เรื่อง "การสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรมชุด ลาแพร มิดิ เดิง โฟน ผู้วิจัยเน้นศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลการแสดง ลาแพร มิดิ เดิง โฟน ซึ่งประกอบด้วยบทกวีภาษาฝรั่งเศสที่เป็นต้นฉบับ บทเพลงประกอบการแสดง แนวคิดศิลปะสมัยใหม่ แนวคิดการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เทคนิคการเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์ นาฏยศัพท์ไทย ศิลปะการออกแบบและกำกับลีลา เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดและในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรมชุด ลาแพร มิดิ เดิง โฟน ขึ้นใหม่ ภายใต้วิสัยทัศน์ของคณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพาที่ว่า "ขุมปัญญาดนตรีและการแสดงบนรากวิถีไทยในระดับสากล" (Innovation from Tradition)

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อรวบรวมข้อมูลไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ชุด ลา แพร มิดิ เดิง โฟน ซึ่งประกอบไปด้วยหัวข้อและรายละเอียดดังนี้

1. ศิลปะสมัยใหม่ ความหมาย ศิลปะสมัยใหม่ในไทย และอิทธิพลแนวคิดศิลปะสมัยใหม่ต่องานนาฏศิลป์

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงลา แพร มิดิ เดิง โฟน ประวัติการแสดง รูปแบบนาฏศิลป์ที่นำเสนอ บทกวีเรื่องลาแพ มิดิ เดิง โฟน ของสเตฟแฟน มาล์ลาร์เม บทเพลงต้นฉบับชื่อ Prélude à l'après-midi d'un faune ซึ่งประพันธ์โดย โกลด เดอบูว์ซี ตลอดจนแนวคิดในการออกแบบกำกับลีลาสมัยใหม่ต้นฉบับของไมเคิล โฟคีน

3. แนวคิดการออกแบบและกำกับลีลา การแสดงเป็นภาพ (Tableau Vivant) ทฤษฎีสัญญะ (Semiotics) ทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์ นาฏศิลป์ร่วมสมัย นาฏยศัพท์และภาษาท่าทาง การด้นสดทางนาฏศิลป์ (Dance Improvisation) การเต้นคู่ (Partnering Dance) และแนวคิดในการคัดเลือกนักแสดง

4. แนวคิดนาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural dance performance) ความหมายของวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม แนวคิดรากวัฒนธรรม ลักษณะตัวละครฟอน (Faun) หรือ "โฟน" (ออกเสียงตามภาษาฝรั่งเศสตามชื่อชุดการแสดงต้นฉบับ) และนางไม้ (Nymph) ในวัฒนธรรม

5. ขั้นตอนการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์และการสร้างภาพบนเวที

วิธีการดำเนินวิจัย

งานวิจัยสร้างสรรค์ เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรมชุด ลาแพร - มิดิ เดิง โฟนเป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการดำเนินงานโดยแบ่งเป็น 4 ระยะเวลาดังนี้

ระยะที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องมือต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร หนังสือ ตำรา และบทความวิชาการ ทั้งในและต่างประเทศ

1.2 ข้อมูลจากระบบสารสนเทศ และสื่อออนไลน์

ระยะที่ 2 กระบวนการออกแบบและการสร้างสรรค์การแสดง วางโครงเรื่อง และจัดตารางฝึกซ้อมการแสดง

2.1 ดำเนินการวางโครงเรื่องการแสดง และกำหนดองค์ประกอบการแสดงอันได้แก่ การออกแบบลีลานาฏศิลป์ บทกวีการแสดง บทเพลงประกอบการแสดง อุปกรณ์สำหรับการแสดง สถานที่จัดทำการแสดง เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง และเทคนิคแสง ประกอบการแสดง

2.2 คัดเลือกนักแสดงที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม ในด้านทักษะนาฏศิลป์ไทยระดับมาตรฐาน และนักแสดงสมทบที่มีคุณสมบัติเฉพาะด้านเช่นการขับกลอนรวมทั้งหมดใช้นักแสดงจำนวน 9 คน

2.3 จัดตารางการฝึกซ้อม

ระยะที่ 3 การสร้างสรรค์การแสดงและเผยแพร่ข้อมูล ดำเนินการฝึกซ้อมการแสดง ปรับปรุงแก้ไข ลงรายละเอียดการแสดง การซ้อมใหญ่ วางแผนการประชาสัมพันธ์และนำเสนอผลงานวิจัยสู่สาธารณชน

ระยะที่ 4 ประเมินผลและสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยมีวิธีการประเมินผลและสรุปผลงานวิจัยดังนี้

4.1 ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บข้อมูลเพื่อสอบถามข้อคิดเห็น ด้วยแบบสอบถามที่มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง (Focus Group)

4.1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการประเมินผลโดยวิธีการวิพากษ์ผลงานการแสดงจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน เพื่อให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

4.3 จัดทำรูปเล่มรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

4.4 เผยแพร่ผลงานวิจัยหรือบทความส่วนหนึ่งของงานวิจัยลงในวารสารวิชาการในระดับชาติหรือนานาชาติ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ผลการวิจัยขออธิบายเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม

1.1 การกำหนดโครงเรื่องและเหตุการณ์ (Plot & Sequencing)

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม ตามทฤษฎีของของ โลและกิลเบิร์ด (Lo, Gilbert, 2002, 32) ที่ได้กล่าวสรุปว่า การข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural) นั้นสามารถจำแนกเป็น 3แนวทาง คือ แนวทางที่ 1 พหุวัฒนธรรม (Multicultural) คือการผสมผสานหลากหลายวัฒนธรรม แนวทางที่ 2 แนวคิดแบบหลังอาณานิคม (Postcolonial) แนวทางที่ 3 วัฒนธรรมร่วม (Intercultural) คือวัฒนธรรมที่มีวิธีปฏิบัติระหว่างสองวัฒนธรรมร่วมกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์วัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน เพื่อนำมาสื่อสารความหมาย นัยยะ สู่สังคมผ่านท่วงท่าลีลาที่เป็นอวัจนภาษา แต่ยังคงรักษาแก่นหลักของเนื้อหาสาระที่เป็นแนวคิดหลักในการออกแบบและกำกับลีลาในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจในบริบทของวัฒนธรรมที่แตกต่างโดยได้วางเรื่องราวว่ามีฟอน ตนหนึ่งได้เฝ้ามองเหล่านางไม้ที่กำลังจะเดินทางไปชำระล้างร่างกายที่

แหล่งน้ำ เขาพยายามที่จะสวมกอดนางไม้ตนหนึ่งในนั้น ก่อนที่นางไม้เหล่านั้นจะหนีไป ขณะนั้นนางไม้ตนหนึ่งได้ทิ้งผ้าผืนหนึ่งเอาไว้ ฟอนเห็นดังนั้นจึงเข้ามาหาที่ผ้าแล้วสำเร็จความใคร่ตามใจปรารถนา โดยมีลำดับการแสดงดังนี้ 1) Prologue 2) Faun 4) Nymphs 5) Pas de deux และ 6) Epilogue ภายใต้ชื่อการแสดงชุดใหม่ “อัชชบุรุษยามมัธยันห์”

ตารางที่ 1 ตารางการเปรียบเทียบการแสดงต้นฉบับกับการแสดงนาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม

ภาพการแสดงลาแพร มิดิ เดิงโฟน ต้นฉบับ **ที่มา:** Caddy D., (2012), p.70	ภาพการแสดงลาแพร มิดิ เดิงโฟน ของผู้วิจัย **ที่มา:** ผู้วิจัย, (2563)

1.2 **การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมผ่านบทกวีไทย**

ผู้วิจัยพบว่าลักษณะของบทกวีต้นฉบับเรื่อง ลาแพร มิดิ เดิง โฟน ของสเตฟาน มาร์ลาเม นั้นเป็นภาษาฝรั่งเศสที่มีสำนวนที่สลับซับซ้อน ด้านความหมาย และแฝงนัยยะสำคัญ มีการใช้สำนวนเปรียบเทียบเชิงอุปมาอุปไมย การจินตนาการและการพรรณาเกินความเป็นจริง ตามรูปแบบบทกวีแนวสัญลักษณ์นิยม (Symbolism) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับฟังนั้นได้เข้าถึงอรรถรส ความงามของภาษา อากัปกิริยาเพื่อให้เกิดภาพในจินตนาการที่ชัดเจนขึ้น ด้วยเหตุผลนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดว่าการแสดงนั้นควรมีบทกวีมาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง ซึ่งบทประพันธ์ที่เป็นภาษาไทยนั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะ มีถ้อยคำ ฉันทลักษณ์ วรรคตอน คำสัมผัสที่ไพเราะ อีกทั้งยังสามารถแฝงสำนวนอุปมาอุปไมยตามแนวสัญลักษณ์นิยมได้ จึงทำให้เกิดเอกลักษณ์ของการแสดงแบบข้ามวัฒนธรรมได้ ซึ่งการประพันธ์บทกวีนั้น ผู้วิจัยได้ปรึกษากับ ดร.สายป่าน ปุริวรรณชนะ นักวิชาการอิสระและผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาเพื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม โดยได้ข้อสรุปว่าควรจะมีการนำเสนอด้วยบทกวีที่หลากหลาย ได้แก่ วสันตดิลกฉันท์ กาพย์ยานี โคลงสี่สุภาพ กลอนแปด เป็นต้น โดยหลักการประพันธ์นั้นจะไม่คำนึงถึง

ความหมายแบบบรรทัดต่อบรรทัด แต่จะคำนึงถึงอรรถรส คำสัมผัส และแก่นของเรื่องเป็นสำคัญ โดยขอยกตัวอย่างดังนี้

L'après midi d'un faune

Ces nymphes, je les veux perpétuer.
Si clair,
Leur incarnat léger, qu'il voltige dans l'air
Assoupi de sommeils touffus.
Aimai-je un rêve ?
Mon doute, amas de nuit ancienne, s'achève
En maint rameau subtil, qui, demeuré les vrais
Bois même, prouve, hélas ! que bien seul je m'offrais
Pour triomphe la faute idéale de roses. (Mallarmé S., 1914, p. 71)

อัชชบุรุษยามมัธยันห์

(วสันตดิลกฉันท์อย่างโบราณ)

แลเจ้าเหล่าโลกยะสุรางค์	สอางค์รัศมีศรี
แพร้วพร่างระหว่างรุกขะขจี	นี้นิมมิตฤๅพิศเห็น
ชะรอยข้าผล็อยพลอยเพ้อสวาสดิ์	สุบินนาฏก็อาจเป็น
คงกาลรติศิศิระเย็น	เร้นฤทธิ์ขลังจึ่งคลั่งครวญ
เพียงฉายพะพรายพฤกษะ ณ ไพร	ลำพังใจให้รัญจวน
โอ้จินต์ถวิลปรียะประมวล	แม่นกุหลาบกำซาบนุสนธิ์

1.3 การใช้สัญญะ (Semiotics) เพื่อการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้สอดแทรกการนำเสนอการแสดงเพื่อการสื่อสารโดยใช้ "ภาพแทนความ" ซึ่งถือว่าเป็นคติใหม่ที่ได้เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 19 เพื่อการต่อต้านการนำเสนอตามแบบจารีตประเพณี โดยสัญศาสตร์นั้นจะมีความสัมพันธ์กับภาพ (Visual Image) ทัศนธรรม (Visula Culture) และวัตถุธรรม (Material meanings) (เถกิง พัฒโนภาษ,2551, 35) การกำหนดตัววัตถุของผู้วิจัยด้วยภาพแทนความนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสื่อสารความหมายที่บ่งบอกลักษณะทางเพศสัมพันธ์ (Sexual Gesture) ที่ไม่สามารถอธิบายอย่างโจ่งแจ้ง อีกนัยหนึ่งคือ การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม เปิดโอกาสให้ผู้ชมนั้นได้มีส่วนร่วมในการสังเกต และตีความร่วมกันตลอดการแสดง โดยภาพแทนความนั้น แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) ภาพเหมือน (icon) คือลักษณะของรูปร่าง เงา ที่สื่อถึงวัตถุเพศ ราคะของบุรุษเพศ 2) ดัชนี (Index) คือลักษณะของการนำเสนอผ่านท่วงท่าลีลาเชิงเป็นเหตุเป็นผล เช่นการร่ายรำที่บ่งบอกถึงอำนาจที่เหนือกว่าของสตรีเพศ ความเชื่อมโยงของการจัดวางองค์ประกอบภาพที่มีความสอดคล้องกัน เสียงขลุ่ยที่ขับกล่อม

สร้างความหมายของความใคร่และรสนิยมทางเพศ และ 3) สัญลักษณ์ คือลักษณะการนำเสนอผ่านการใช้สี แสง และเงา เพื่อเสริมสร้างอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ตลอดจนบรรยากาศการแสดง

ภาพที่ 1: การใช้สัญญะภาพเหมือน (icon) ที่สื่อถึงวัตถุเพศ ราคะของบุรุษเพศ ในการแสดงชุดลาแพร มิดิ เดิง โฟน
ที่มา: ผู้วิจัย, (2563)

1.4 การออกแบบฉากเวที การแต่งหน้า และเครื่องแต่งกายแบบข้ามวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดการสร้างสรรค์งานในรูปแบบข้ามวัฒธรรมของผู้วิจัยโดยต้องการการนำเสนอกลิ่นอาย บรรยากาศ ลักษณะไทยนำเสนออยู่ในการแสดงครั้งนี้ โดยผู้วิจัยขอแบ่งออกเป็นรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.4.1 การออกแบบฉากและเวที ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงแนวคิดการนำเสนอผลงานการแสดงเป็นภาพ (Tableau) เป็นหลักเช่นกัน ทั้งนี้ภาพบนเวทีนั้นจะประกอบไปด้วยการนำเสนอเชิงสัญลักษณ์ทางเพศ (Sexual Symbol) ผ่านรูปร่างรูปทรงของก้อนหินบนเวที อีกทั้งต้นไม้ ใบไม้ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นบรรยากาศของป่าตามจินตนาการของผู้วิจัย โดยกำหนดลายเส้นของต้นไม้เป็นเส้นโค้งเป็นหลักตามลักษณะของลายไทย

1.4.2 การแต่งหน้า ผู้วิจัยตระหนักถึงแนวคิดการนำเสนอผลงานการแสดงเป็นภาพ (Tableau) เป็นหลัก ดังนั้นจึงได้แรงบันดาลใจจากภาพเขียนหน้าคน สัตว์ ตามแบบลักษณะไทย ตามที่ปรากฎอยู่ในภาพจิตรกรรมไทยและจะใช้เทคนิคการใช้บอดี้ เพ้นท์ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและความเป็นสมัยใหม่ให้กับผลงานการแสดงต่อสาธารณชน

1.4.3 เครื่องแต่งกาย ได้แรงบันดาลใจมาจากลักษณะของตัวละครฟอน ที่มีลักษณะครึ่งคนครึ่งแพะ ตามลักษณะนิทานปกรณัมกรีกโดยจะใช้ลายไทยเส้นขดก้นหอยเป็นเส้นขนของฟอน ซึ่ง

ได้ดูจากลักษณะลายไทยที่เป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ และสำหรับนางไม้ (Nymphs) นั้น ผู้วิจัยได้แนวคิดจากการศึกษาลักษณะนางไม้ในวัฒนธรรมไทยที่มีความแตกต่างทางด้านกายภาพของตะวันตกอย่างสิ้นเชิง ซึ่งวัฒนธรรมไทยนั้นถูกจินตนาการว่าเป็นหญิงสาวผมยาวสลวยประบ่า นุ่งผ้าจีบห่มสไบเฉียงสีเขียวและสถิตอยู่ในต้นไม้เพื่อคอยปกปักรักษาป่าไม้ (บุญเลิศ จันทระ, 2544, 20-23) ในขณะที่นางไม้สำหรับวัฒนธรรมชาวตะวันตกนั้นเปลือยกาย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกสีเขียวและการใช้ผ้าพันตัวในลักษณะคล้ายการสไบ ที่แสดงถึงวัฒนธรรมไทยนำมาเป็นแนวคิดในการออกแบบเครื่องแต่งกายในครั้งนี้ อีกทั้งเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการเปลือยกายและข้อจำกัดบางอย่างในการเคลื่อนไหวในการเต้นรำอีกด้วย

ภาพที่ 2 : บรรยากาศการแสดงลาแพร มิดิ เดิง โฟน
ที่มา : ผู้วิจัย, (2563)

ส่วนที่ 2 แนวคิดในการออกแบบและกำกับลีลาแบบข้ามวัฒนธรรม

2.1 การคัดเลือกนักแสดง

แนวคิดด้านสรีระร่างกายและเทคนิคนาฏศิลป์นั้น เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการทำการคัดเลือกนักแสดงแบบทรายเอาท์ (Tryout) โดยเลือกผู้ที่มีความสามารถตามที่ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสมที่สุด ผู้วิจัยใช้วิธีสังเกตการณ์จากการฝึกซ้อมพิธีไหว้ครูดนตรี-นาฏศิลป์แห่งภาคตะวันออก ประจำปีการศึกษา 2562 ของนิสิตสาขาศิลปะการแสดง คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา เมื่อคัดเลือกกลุ่มนักแสดงที่คาดว่าเหมาะสมแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายเพื่อทำการคัดเลือกด้วยวิธีการให้แบบฝึกหัดด้นสดทางนาฏศิลป์และการเคลื่อนไหวแบบตะวันตกอีกครั้งหนึ่งอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยค้นพบว่าศักยภาพของนักแสดงที่เหมาะสมที่สุดคือ การนำเสนอท่วงท่าลีลาผ่านความงามตามวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับซูซาน เลนท์ ฟอสเทอร์ (Susan Leigh Foster, 1997, 241) ที่กล่าวว่า ลักษณะของรูปร่าง และการเคลื่อนไหวนั้นเป็นเครื่องมือสื่อสารทางวัฒนธรรม ที่สามารถนำมาพัฒนาให้เกิดนาฏศิลป์ที่มีความหลากหลายได้ ซึ่งประกอบได้ด้วย 2 ประเด็นคือ 1) การตระหนักรู้ถึงความงามของท่วงท่าในนาฏศิลป์ 2) การตระหนักรู้ถึงความงามในวัฒนธรรม ซึ่งข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้คัดเลือกนักแสดงที่มีความสามารถด้านนาฏศิลป์ไทย และมีความเข้าใจในการเคลื่อนไหวตามเทคนิค

ตะวันตก เพื่อให้เกิดความท้าทายในการต่อยอดและพัฒนาจากรากวัฒนธรรมของการเคลื่อนไหวแบบนาฏศิลป์ไทย ให้เกิดความแปลกใหม่ได้เช่นกัน

2.2 แนวคิดในการออกแบบและกำกับลีลา

2.2.1 เทคนิคการเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์

ผู้วิจัยได้ออกแบบเทคนิคการเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์ที่มีความแตกต่างจากต้นฉบับของนิจินสกี้อย่างสิ้นเชิงซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการนำเสนอในแบบศิลปะสมัยใหม่ การเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์ที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนคือการใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในนาฏศิลป์ไทยเป็นหลักในลักษณะของศิลปะแบบหยิบยืม (Appropriation Art) เพื่อนำมาปรับปรุง เปลี่ยนลักษณะการเคลื่อนไหว ทิศทาง จังหวะ เพื่อให้เกิดภาษาท่าใหม่ขึ้นโดยผ่านกระบวนการด้นสดทางนาฏศิลป์ (Improvisation) ผู้วิจัยได้เกิดแนวคิดนี้เพื่อต้องการให้เกิดลีลาลักษณะเฉพาะ (Stylize) ของตัวละครที่เหนือธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าท่าทางต่างๆนั้นมักจะเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน มีการเคลื่อนไหวบางบทบาทที่สร้างความพิลึกแปลกประหลาดจากท่าทางนาฏศิลป์ไทยแบบคลาสสิกที่เคยพบเห็น และการนำเทคนิคแบบตะวันตกมาช่วยหนุนเสริม จะแก้ไขจุดบกพร่องเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวที่เชื่อมต่ออย่างเป็นธรรมชาติ ผู้วิจัยสรุปเทคนิคการเคลื่อนไหวนาฏศิลป์ที่ปรากฏในการแสดงดังนี้

1) ใช้การเคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ อย่างสม่ำเสมอ และเป็นเส้นโค้ง และวงกลมตามแนวคิดของการเคลื่อนไหวแบบนาฏศิลป์ไทย ทั้งนี้จะนำเสนอเป็นลักษณะ 3 มิติ คือมีโครงสร้างท่าที่เป็นพื้นผิว (Texture) และความซับซ้อนในการเคลื่อนไหว ในขณะที่รูปแบบต้นฉบับที่ใช้การเคลื่อนไหวแบบ 2 มิติ คือการเดินทางแบบเส้นขนาน การใช้ท่าในลักษณะเชิงเหลี่ยมและมุม ประกอบกับการเคลื่อนไหวในจังหวะสตักกาโต (Staccato) กล่าวคือ การเคลื่อนไหวในท่าทางที่บทเพลงที่บรรเลงโน๊ตให้สั้นลงจากปกติ

2) ใช้การเปลี่ยนน้ำหนักจากส้นเท้า ในลักษณะนี้เป็นวิธีการหนึ่งในการถ่ายโอนน้ำหนักในการเคลื่อนไหว โดยมีการกำหนดให้ท่วงท่าเหล่านี้สัมพันธ์กับอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย เช่น สะโพก ไหล่ แขน ศีรษะ คาง เป็นต้น

3) การใช้ท่าย่อ (Plié) หรือการกดตัว และการสืบเท้า (Gliding) ที่นานกว่าปกติ ซึ่งแสดงถึงความสามารถเฉพาะตัวของนักแสดงนาฏศิลป์ไทยที่ต้องผ่านการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี

4) การเคลื่อนไหวตามแรงโน้มถ่วง แนวคิดนี้ผู้วิจัยได้นำเทคนิคนาฏศิลป์ร่วมสมัย ซึ่งประกอบไปด้วย การงอลำตัว (Contraction) การยืดขยาย (Release) การล้มตัวและลุกขึ้นอย่างฉับพลัน (Fall and recover) เพื่อนำมาปรับปรุง พัฒนาให้เกิดความโดดเด่น และแก้ไขปัญหาเรื่องจุดเชื่อมต่อ

5) การประยุกต์แนวคิดการรำคู่ในนาฏศิลป์ไทยโดยใช้เทคนิคนาฏศิลป์ตะวันตก จากการศึกษาวิจัยผู้วิจัยพบว่า การรำคู่ในนาฏศิลป์ไทยมีขนบธรรมเนียมปฏิบัติอยู่หลายอย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแตะเนื้อต้องตัวกันระหว่างตัวละครชายและหญิง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเทคนิคนาฏศิลป์ตะวันตกได้แก่ ทักษะการยกตัว (Lifting) การถ่ายเทน้ำหนักซึ่งกันและกัน (Balancing) และการหมุน (Turning)

เป็นต้น มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์กระบวนรำคู่ในการแสดงนี้

6) การใช้ลักษณะของท่าทางนาฏศิลป์ประกอบการเคลื่อนไหวได้แก่ จีบ วง กระดกเท้า และการงอข้อเท้า (Flex foot) เพื่อสร้างเอกลักษณ์หรือภาพจำ อันเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดในบริบทของนาฏศิลป์ไทย ผู้วิจัยนำมาสร้างสรรค์ให้มีความเชื่อมโยง สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวในทิศทางแบบตะวันตก การหมุน การวิ่ง และการยกตัวได้อย่างลงตัว

2.2.2 แนวคิดในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมผ่านการแสดงอิริยาบถ (Gestures)

ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมนั้น สิ่งที่ทำให้เกิดจุดสนใจของการแสดงนาฏศิลป์ นั้นคือการแสดงท่วงท่า อากัปกิริยา ที่ลักษณะที่เป็นแบบเฉพาะของตัวละคร (Stylize) การแสดงอิริยาบถนั้นสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกได้ชัดเจนกว่าท่าทางที่เป็นนามธรรม ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ “ภาษาท่า” ขึ้นใหม่เช่น ท่ารัก ท่ามอง ท่ายิ้ม ท่านอน เป็นต้น ซึ่งท่าเหล่านั้นสร้างความโดดเด่น สะดุดตาแก่ผู้ชม และสามารถถ่ายทอดเรื่องราว ผ่านสีหน้าและอารมณ์ของผู้แสดงให้มีชีวิตชีวาได้ไม่ต่างจากภาษาท่าเดิม ดังมัทนี รัตนิน (Rattanin M., 1996, p.5) ได้กล่าวว่า “การแสดงละครรำตามจารีตประเพณีนั้น นักแสดงต้องเรียนรู้ภาษาท่า การเล่าเรื่อง การตีบทสนทนาได้ดี การแสดงละครรำทุกรูปแบบจะถูกตีความด้วยกิริยาท่าทาง ไม่ว่าจะเป็นที่ละคร หรือเป็นวลี การแสดงอารมณ์และความรู้สึกก็จะสอดคล้องไปด้วย”

2.2.3 ความสัมพันธ์ของดนตรีกับท่วงท่าลีลา

บทเพลง Prelude of L’après midi d’un faune ของโกลด เดอบูว์ซี นั้นเป็นบทเพลงแนวเอกเพลสชั่นนิส (Expressionist) ซึ่ง ดาวิเนีย แคดดิ (Caddy D., 2012, p.68) ได้แสดงความเห็นว่าลักษณะของเพลงนั้น ไม่มีความสอดคล้องกับการเคลื่อนไหวและไม่เหมาะสมสำหรับงานนาฏศิลป์ เนื่องจากลักษณะของเพลงนั้นมีท่วงทำนองที่ค่อนข้างจะแปลกประหลาดไม่ลงตัวตามหลักวิชาการ และแน่นอนว่าจะไม่เหมาะสมกับท่วงท่าเชิงมุม เหลี่ยมหรือลักษณะสตักกาโต ในการนี้ ผู้วิจัยได้เกิดแนวคิดในการดำเนินเรื่องราวให้สอดคล้องกับบทเพลง โดยวิธีการนำเสนอบรรยากาศของการแสดงออกมาเป็นภาพ (Tableau Vivant) โดยจะกำหนดแนวคิดของสัญญาณเครื่องดนตรี ทำนองของดนตรีแต่ละชนิดที่มีเสียงที่แตกต่าง เป็นตัวกำหนดการเคลื่อนไหวของนักแสดงในอิริยาบถต่าง ๆ และดำเนินเรื่องไปอย่างสอดคล้องกัน ยกตัวอย่างเช่น ในบางช่วงการเคลื่อนไหวของตัวละครฟอน จะใช้สัญญาณของฟลูต (Flute) เป็นหลัก ซึ่งระดับของเสียงสูง-ต่ำ (Pitch) จะส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของตัวละครและเคลื่อนไหวออกมาตามสัญญาณเสียงนั้นอย่างสัมพันธ์กัน เป็นต้น

2.2.4 การจัดแสดงเป็นภาพ (Tableau Vivant)

ผู้วิจัยใช้แนวคิดการจัดวางองค์ประกอบของการแสดง ชุด ลา แพร มิดิ เดิง โฟน นั้นออกมาเป็นภาพ (Tableau Vivant) ดังที่เห็นได้จากการเคลื่อนไหวที่หยุดนิ่งชั่วขณะ และการจัดวางตำแหน่ง

และท่วงท่าของนักแสดงเป็นสัญลักษณ์บางอย่างบนเวที ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของศิลปะสมัยใหม่ การแสดงเป็นภาพจะถูกนำเสนอเป็นช่วง ๆ โดยอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ ในการส่งเสริมให้ภาพเกิดความหมายชัดเจนขึ้น เช่น การใช้แสดงเงา การใช้อุปกรณ์การแสดง เป็นต้น ด้วยแนวคิดเช่นนี้จะทำให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมในการตีความหมายของท่าทางของนักแสดงได้มากขึ้น

ภาพที่ 3: การจัดแสดงเป็นภาพในการแสดงลาแพร มิดิ เดิง โฟน
ที่มา: ผู้วิจัย, (2563)

สรุปและอภิปรายผล

การแสดงชุด ลา แพร มิดิ เดิง โฟน เป็นการแสดงนาฏศิลป์รูปแบบใหม่ ภายใต้แนวคิดข้ามวัฒนธรรม (Cross- Cultural Performance) การแสดงนั้นได้รับการพัฒนา ปรับปรุง ผ่านกระบวนการตีความ บูรณาการความรู้ในหลายศาสตร์เข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงวิสัยทัศน์และรสนิยมของงานศิลปะแบบสมัยใหม่ และการก้าวข้ามผ่านวัฒนธรรมหนึ่งสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง

แนวคิดการออกแบบและกำกับลีลานั้นถือว่ามีการตีความหมายของภาพและเชื่อมโยงกับบทเพลงแนวเอ็กซ์เพรสชั่นนิส ในแง่มุมของภาพ บรรยากาศ เครื่องแต่งกาย ตลอดจนสุนทรียภาพของการแสดง ทำให้ผู้ชมเข้าถึงจินตนาการของบทเพลง บทกวี อีกรสชาติหนึ่งผ่านบริบทของวัฒนธรรมไทยหรือแบบฉบับตะวันออก (Orientalism) นอกจากนี้การแสดงชุด ลา แพร มิดิ เดิง โฟน นั้นสามารถสื่อสารการแสดงผ่านท่วงท่านาฏศิลป์ที่เรียกว่า “ภาษาท่าใหม่” เป็นอวัจนภาษาที่สามารถสื่อสารให้ผู้ชมต่างวัฒนธรรมได้เข้าใจร่วมกัน การสื่อสารโดยใช้ ภาพแทนความ การจัดวางองค์ประกอบภาพบนเวที ตลอดจนแสดงเป็นภาพดั่งจินตนาการ (Tableau Vivant)

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของการแสดงนาฏศิลป์ข้ามวัฒนธรรมนั้นคือการเปิดพื้นที่ให้กับผู้ชมในยุคร่วมสมัย การกำหนดให้นักแสดงนั้นมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม การจัดวางภาพในพื้นที่การแสดงจะ

สามารถดึงดูดผู้ชมให้เกิดความรู้สึกนึกคิดและตีความตาม ถึงแม้ว่าบรรยากาศของการแสดงนั้นจะเป็นลักษณะเลอคาโต (Legato) คือมีบรรยากาศที่นิ่งอย่างต่อเนื่อง ไม่มีช่วงอารมณ์ที่ตื่นเต้นเร้าใจ อันเนื่องมาจากลักษณะของบทเพลง และยังคงไว้ซึ่งการเคารพความหมายแฝงของงานต้นฉบับ แต่อย่างไรก็ตาม การวางกรอบศิลปะที่ชัดเจนจะช่วยกำหนดบรรยากาศของการแสดงให้ชัดเจนขึ้น แม้ผู้ชมจะอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกันก็ตาม

สุดท้ายนี้จะเห็นได้ชัดว่าการค้นหาแนวคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม นั้นสามารถทำได้โดยการใช้วัฒนธรรมหนึ่งเพื่อสื่อสารถึงวัฒนธรรมหนึ่ง การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่เพื่อสื่อสารกับผู้ชมต่างกลุ่มวัฒนธรรมได้อย่างลงตัว ถึงแม้ว่ากรอบแนวคิดจะเกิดเพียงรากวัฒนธรรมใดอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่งานวิจัยชิ้นนี้ก็ยังแสดงให้เห็นว่าศิลปะการแสดงนั้นไม่อาจอยู่กับที่ได้ ศิลปินจำเป็นต้องพัฒนางาน สร้างสรรค์ให้ทันยุคทันสมัยที่สุด เพื่อให้ศิลปะการแสดงเป็นสื่อกลางหนึ่งในการสื่อสารสังคมเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการสร้างสรรค์และเพื่อรับใช้สังคมในยุคร่วมสมัยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1) การสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรมนั้นมีการบูรณาการองค์ความรู้หลายศาสตร์ทั้งด้านศิลปะ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์และวัฒนธรรม อันให้เกิดความท้าทายที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ได้ต่อไปในอนาคต

2) แนวคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรมของผู้วิจัยนั้นเป็นแนวคิดแบบสูตรสำเร็จสูตรหนึ่งในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ของผู้วิจัย ดังนั้นสูตรสำเร็จนี้อาจเป็นแนวทางในการต่อยอดสร้างสรรค์ และผลักดันให้เกิดการท้าทาย ทดลองออกแบบสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ หรืองานศิลปะแขนงอื่น ๆ เพื่อให้เกิดเป็น “ต้นฉบับใหม่” ของศิลปินนั้น ๆ ต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

จนัญญา เตรียมอนุรักษ์. (2554). ศิลปะสมัยใหม่. กรุงเทพฯ. โอเพ่นเวิลด์ส.

เถกิง พัฒโนภาษ. (2551). สัญศาสตร์ กับ ภาพแทนความ. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 01-2551(1), 35-50.

ทักษิณา พิพิธกุล. (2558). จากสมัยใหม่ (Modernism) สู่หลังสมัยใหม่ (Postmodernism): การขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม สู่ศิลปะกับธรรมชาติ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 23(43).

นราพงษ์ จรัสศรี. (2548). ประวัตินาฏยศิลป์ตะวันตก. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บุญเลิศ จันทระ. (2544). การศึกษาทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม: กรณีศึกษาประเพณีแต่งงานกับนางไม้ในเขตอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์สาขาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชนบทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

Caddy D., (2012). The ballet Russes and Beyond: Music and dance in Belle-Epoque Paris. US. Cambridge University Press.

Foster Leigh Susan. (1992). Dancing Bodies In Incorporations. New York: Zone Book.

Lo, Gilbert. (2002). Toward a Topography of Cross-Cutural Theatre Praxis. The Drama Review, 46(3), The MIT Press, 31-35.

Mallarmé S., (1914). Poésies. Paris. Éditions de la Nouvelle revue française

R. Mattani. (1996). Dance, Drama, and Theatre in Thailand, Chiengmai. Silkworm Book.